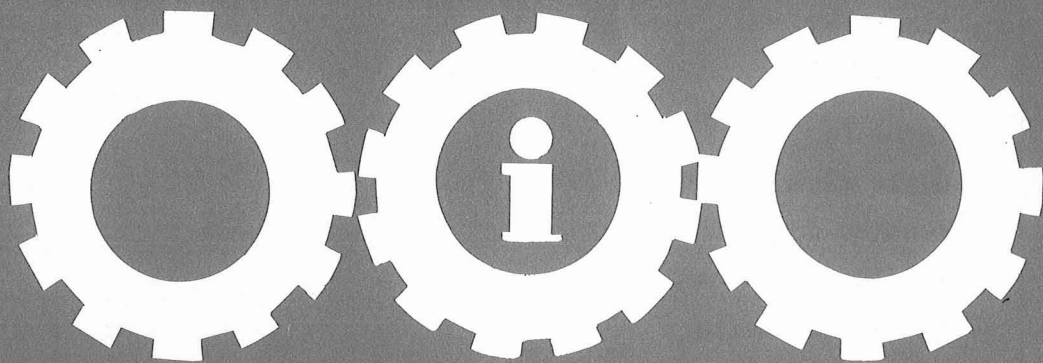

TEKNIKAN SANASTOKESKUS
CENTRALEN FÖR TEKNISK TERMINOLOGI

1 1981

terminfo

terminfo 1

1981

1981-06-30

Tekniikan Sanastokeskus ry:n tiedotuslehti

Toimittaja Heidi Suonuuti

Liisankatu 16 B 13

Puh. 669 529

Ilmestyy 4 kertaa vuodessa

Lehden aineisto on vapaasti käytettävissä

SISÄLLYS

Terminfo	1
Uusia jäseniä	2
Kunskap är makt	3
ISO/TC 37 kokous	4
Sanastohankkeita	5
Uusia sanastoja	6
Termineuvonnan päiväkirjasta	10
Ord för ord	
Svensk resumé	12

Kansi Marjatta Elving

Terminfo

Tekniikan Sanastokeskuksen tiedotuslehti ilmestyi nimellä TSK tiedottaa kaksi kertaa vuonna 1980. Terminfon nimellä ja uuden näköisenä lehti ilmestyy tästä lähtien neljä kertaa vuodessa säännöllisen epäsäännöllisesti.

Tällä kertaa pääosan sisällöstä muodostavat sanastotyön tapahtumista kertovat uutiset. Seuraavan numeron runkona ovat pohjoismaisen NORDTERM-symposiumin aineisto, mm. esitelmät, jotka käsittelevät termityön vaikutusmahdollisuuksia tiedetoimittajan, kirjankustantajan ja kansainvälisen standardisoinnin näkökulmasta.

Mieluisasti antaisimme tilaa myös lukijoiden aineistolle, keskustelulle ja vastaväitteillekin.

Heidi Suonuuti

Uusia jäseniä

Tekniikan Sanastokeskus ry:n jäsenmäärä on kasvanut tasaisesti. Jäseniä on nyt 55.

Viimeksi ovat kuluneen vuoden aikana liittyneet mukaan:

1981-01-01

Käännös-Aazet Oy

Polarputki Oy

Telefenno Oy

1981-02-26

Rakennustietosäätiö

Valmet Oy

Oy Wortexport Ltd

1981-03-25

LIFIM, Liikkeenjohdon Instituutti

Kunskap är makt

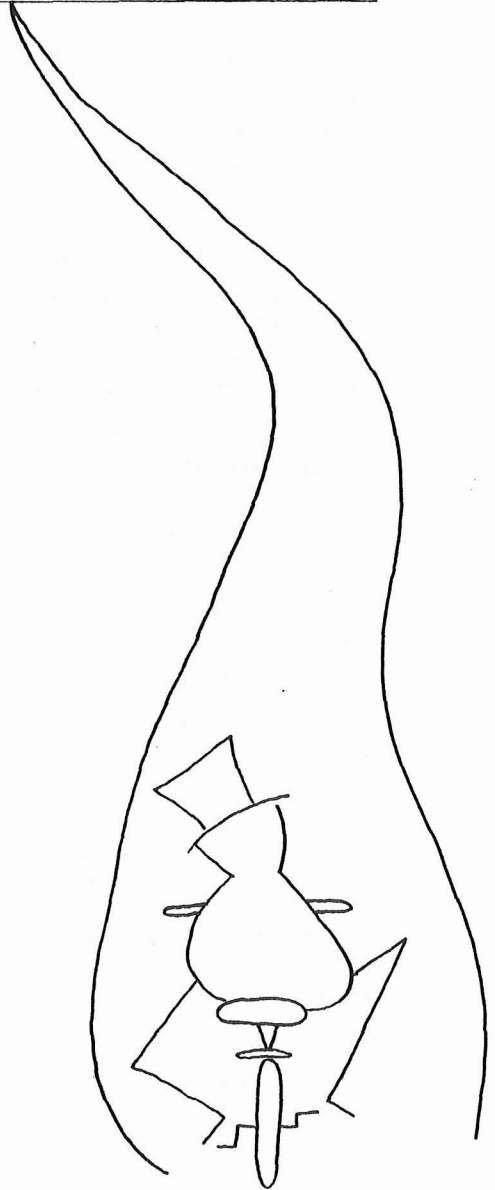
Ett begreppssystem
är ett system
av begrepp.

Cykelhjul, pedaler,
styrstång, sadel
och litet till
bildar tillsammans
ett system
som kallas cykel.

Sätter man sig
på detta begreppssystem
och trampar iväg
längs en stig i skogen
finner man att
begreppssystemet
är till stor hjälp
och kan leda långt
om man använder det.

Därför
tycks det väsentliga vara
inte att lära sig systemet
utan att använda det.
Men det kan vara klokt
att lära sig systemet
så att man klarar av
en punktering.

Christer Laurén

ISO/TC 37 kokous

ISO/TC 37, terminology (principles and co-operation), piti viimeksi kokouksen vuonna 1974 ja tuotti standardin 1973. Komitean aktiivisuuden lisääntyttä ja terminologisten standardien tarpeen tultua yhä selvemmäksi TC 37 kutsuttiin koolle Wieniin 8 - 9 huhtikuuta 1981. Suomi osallistui ensimmäistä kertaa komitean kokoukseen. Esityslistan tärkeimpiä kohtia oli toimialan muuttaminen. Nykyisellään komitea standardisoi standardisointujen sanastojen laatimismenetelmiä. Uusi muoto on: "Standardization of methods for creating, compiling and co-ordinating terminology".

Kokouksessa laadittiin tarkka aikataulu kaikkien seitsemän julkaistun standardin tarkistukselle ja työn organisoinnille. Perustettiin mm. uusi työryhmä terminologian (ISO R 1087) tarkistamiseksi ja työryhmä "Layout of vocabularies" muutettiin alakomiteaksi.

Uusia projekteja ei työhjelmaan hyväksytty, koska käynnissä olevien tarkistusten katsottiin vaativan lähivuosien koko työn.

V. Kuhar, joka ISO:n keskussihteeristössä vastaa 31:sta komiteasta, korosti opetuksen tarvetta. Hän väitti standardien vakavimpien puutteiden johtuvan terminologiasta. TC 37 päätti lähettää konkreettisia ehdotuksia sisältävän vetoamuksen ISO:n suunnittelukomitealle, PLAC011e.

Kokouksella oli kaikki ne vaikeudet, jotka yleensä ovat tyypillisiä uudelle komitealle. Mm. menettely- ja sanamuotokysymykset veivät suhteettoman ajan. Kansallisten standardisoimisliittojen pitäisi kouluttaa edustajiaan paremmin tällaisten kysymysten käsittelyä varten. Tämä koskee myös niitä terminologisia näkemyksiä joita toisten teknisten komiteoiden jäsenillä näyttää olevan.

Heidi Suonuuti

Christer Laurén

Sanastohankkeita

Tekniikan Sanastokeskukseen kerätään jatkuvasti täydentyvää kortistoa sanastohankkeista, joissa on mukana suomen kieliset termit. Kaikkiaan tässä kortistossa on tiedot yli kuudestakymmenestä hankkeesta. Tarkoituksena tällä keruulla on mm. välittää läheisiä aiheita käsitteleville ryhmille tietoja toistensa toiminnasta ja ratkaisuksista. Uusimpia sanastohankkeita ovat mm:

TELETERMI-81

20 - 30 keskeistä yleisesti käytettyä tietoliikenne-termiä suomen, ruotsin, englannin, saksan ja ranskan kielellä. Mukana esim. sellaiset käsitteet, jotka toistaiseksi tunnetaan nimillä telex, teletex, tele-text, videotex ja telefax.

RISTO-81

Rikosilmoitussanasto, joka käsittelee pääasiassa automaattisten rikosilmoittimien ja ilmoituksensiirron sanastoa.

KS-82

Kiinteistön hoitoon, huoltoon tai kunnossapitoon liittyvän käsitteistön perusteellinen selvitys. Noin 200 - 300 termiä määriteltäviin ja ainakin ruotsinkielisine vastineineen.

SILTASANASTO

2000 siltoihin liittyvää ja sillanrakennuksessa tarpeellista termiä suomen, ruotsin, saksan ja englannin kielellä.

Uusia sanastoja

SANAKIRJA JA TIETOKONE

Tietojenkäsittelyliiton atk-sanakirjan uusimman laitoksen painamiseen annettiin lupa lokakuussa 1980 ja se ilmestyi marraskuussa 1980. Mikä viivytti paljon kaivattua kirjaa? Onko selitys siinä, että sen termit kertovat tietokoneesta vai että tekemisessä käytettiin tietokonetta?

Viipymisen suurimpana syynä lienee ollut muussakin sanastotyössä yleinen perustekijä: aatteellisesti innostuneet ihmiset puurtavat sanakirjaa sivutyönään pienin käyttövaroin. Käytännön viivyttäjänä oli kuitenkin juuri suuri tietokoneen hyödyntäminen sanakirjan tuotannossa.

Atk-sanakirja on viisikielinen, yhtenä kielenä kyrillisin aakkosin kirjoitettava venäjä. Määritelmät sisältävässä perusosassa ja englannin kielen hakemistossa on lisäksi niin sanottu viitteistys: termin perässä ovat kursiiivilla toistettuna sen osanaan sisältävät, muualta sanakirjasta löytyvät erityistermit.

Valmistunut termiaines syötettiin Tietojenkäsittelyliiton pientietokoneeseen perusrekisteriksi. Venäjän kielen hallitsemiseksi kehitettiin pseudotranslitterointi, tavoitteena muodostaa merkki merkistä vastaavuus latinalaisen ja kyrillisen aakkoston välille myöhempien muutosten helpottamiseksi.

Kielihakemistot tuotettiin tietokoneella. Ennen tätä oli tietenkin jaettava omiksi termeikseen pilkulla erotetut vaihtoehtokäännökset sekä käsiteltävä sulakulauskeet ja muut epäsäännöllisyydet. Hakemistot viimeisteltiin käsityönä, viimeistelyn koneella yrittämiseen ei vielääkään löytyisi uskallusta.

Suurin tietokoneella tehty käsittely oli viitteistys, erikseen perusosalle ja englanninkieliselle hakemis-

tolle. Sen aikaansaamiseksi oli kaikki suomen kielen yhdyssanojen jakovälit merkitty prosenttimerkillä, jota sanottiin "pöpöksi". Termi oli enteellinen, koska kielen biologia vaati lopulta kokonaisen "pöpöperheen" kehittämistä erilaisiin tehtäviin. Viitteet oli johdonmukaisuuden säilyttämiseksi pakko saada koneesta suoraan oikeina, kaikki korjaukset tehtiin "pöpöihin" ja niillä muodostettuihin piilopätkiin.

Merkittäviä lisähankaluuksia koitui kolmen eri tietokoneen käytöstä koko prosessissa. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kapasiteetti toivottavasti säästää tämän vaivan seuraavilta sanastontekijöiltä.

Tietokoneesta on tehtävä sanakirjoja myös jatkossa. Kokemus osoittaa, että sama kone voi olla merkittäväksi hyödyksi sanastojen valmistamisessa. Siihen sotaan ei vain ole aihetta lähteä soitellen ja helppoja tuloksia odottaen.

Kalevi Kontinen

METALLITEKNIIKAN SANASTO

Viime joulukuussa ilmestyi SFS-käsikirja 28 Metallitekniikan sanasto, joka sisältää yli 350 suomenkielistä termiä määriteltävineen ja vastineineen ruotsin, englannin ja saksan kielellä sekä lisäksi aakkoselliset hakemistot ruotsi - suomi, englantia - suomi ja saksa - suomi.

Sanaston on laatinut Metalliteollisuuden Standardisoimiskeskus - TES.

Tarkoituksena on selventää lähinnä metallisten materiaalien standardeista käytettävien termien merkitystä. Lisäksi mukaan on otettu muitakin metallisten materiaalien yhteydessä esiintyviä sanoja.

Määritelmässä on pyritty mahdollisimman tarkkaan ja lyhyeen termien selvitykseen. Usein määritelmän lopussa viitataan vastaavaan SFS-standardiin, josta saa lisätietoa.

Paitsi ammatti-ihmisille sanasto on erinomainen hakuteos tekniikan opiskelijoille. Käsikirja 28 täydentää mainiosti käsikirjaa 21, Valssamotekniikan sanasto, jossa valssaukseen liittyvien termien lisäksi on pursotusta ja vetämistä koskevia termejä.

Esimerkkinä Metallitekniikan sanastosta otettakoon termit määrittää, määrittäminen, määrittely ja määrittelmä.

Fi määrittää	1. Ottaa selville, tunnistaa
Sv bestämning;	esim. mittaamalla tai tunto-
fastställning	merkkien perusteella. Esim.
E determine	määrittää seoksen pitoisuus.
D feststellen;	2. Rajata luonteenomaisin
bestimmen	erottavin tunnusmerkein.
	Esim. koostumus ja lujuus-
	ominaisuudet määrittävät
	teräslajin.
Fi määrittäminen	Määrittäminen tai määrittelyksen
Sv bestämning, analys	tulos.
E determination	
D Feststellung, f;	
Bestimmung, f	

Fi	määritellä	Esittää jonkin käsitteen
Sv	definiera	<i>määritelmä.</i>
E	define	
D	definieren	
Fi	määritelmä	Tarkka, tavallisesti lyhyt
Sv	definition	selvitys siitä, mitä jollakin
E	definition	käsitteellä tarkoitetaan.
D	Definition, f	Esim. tämä sanasto.

Metallitekniikan sanastoa, käsikirja 28 ja Valssaamotekniikan sanastoa, käsikirja 21, myy kustantaja Suomen standardisoimisliitto hintaan 81,50 mk ja 28 mk. Molemmat ovat kokoa A5 ja sivuja vastaavasti 91 ja 98.

Martti Kojola

LÄMPÖ- JA VAATETUSFYSIOLOGIAN SEKÄ VAATETUKSEN TERMEJÄ

Lämpöviihtyvyys on subjektiivinen tyytyväisyys ympäristön lämpöolosuhteisiin. Ammattiasu on tietyn ammattikunnan jäsenen käyttämä yhtenäinen työvaatetus, esim. lentoemännän tai poliisin puku. Nämä ja 60:n muun termin määritelmät selviävät uudesta sanastosta, jonka ovat laatineet Raija Ilmarinen, Eero Korhonen ja Helena Mäkinen. Sanaston tavoite on termien käyttöä yhtenäistämällä parantaa mahdollisuuksia tietojen ja ajatusten vaihtoon. Termeille esitetään ruotsin-, englannin- ja saksankieliset vastineet. Työterveyslaitoksen katsauksia 36, 33 sivua. Hinta 6 mk. Julkaisua ja uutta maksutonta julkaisuluetteloa 1980 voi tilata Työterveyslaitoksen julkaisutoimistosta, os. Laajaniityntie 1, 01620 Vantaa 62, puh. 90 - 806 022.

Termineuvonnan päiväkirjasta Ord för ord

VIIVE

Termineuvonnasta on usein tiedusteltu *viive*-sanan genetiivimuotoa.

Myös tekniikan kielessä sana taipuu kielen sääntöjen mukaisesti *viive:viipeen* sillä se liittyy teonsanaan *viipyä* (vrt. *taive:taipeen. taipua*).

TSK on kielitoimiston kanssa yhtä mieltä siitä, että *viipeen* käyttöä olisi vältettävä. Ilmaisutarpeen riittävät täyttämään sanat *viipymä* ja *viivästys*, joiden taivutus on ongelmaton.

SALAOJITUS

Salaojakeskus ja Tekniikan Sanastokeskus suosittavat, että uudesta salaojitusmenetelmästä, jossa myyräauran tapaisella laitteella asennetaan salaojaputki maahan tekemättä kaivantoa käytettäisiin nimitystä *aurasalaojitus*. Ennestään ovat käytössä termit *myyräojitus* ja *putkisalaojitus*.

Fi putkisalaojitus
Sv täckdikning
E piped drainage, tiled drainage
D Rohrdränung, f

Perinteinen salaojitusmenetelmä. Maahan tehdään kaivanto, johon putki asennetaan ja kaivanto täytetään.

Fi myyräojitus
Sv tubulering
E mole drainage
D rohrlose Dränung, f

Salaojitusmenetelmä, jossa myyräauralla tehdään maahan veden johtamista varten reikä.

Fi aurasalaojitus
Sv grävfri dränering
E trenchless drainage
D grabenlos Dränung, f

Salaojitusmenetelmä, jossa putki asennetaan maahan myyräauran tapaisella laitteella tekemättä kaivantoa. Auran terä leikkaa maahan kapean viillon, putki ja suodatinaaine ohjataan paikoilleen ja työ viimeistellään samanaikaisesti.

HÖGTEKNOLOGI

I vårt senaste nummer rekommenderades den finska sammansättningen *huipputeknikka* för engelskans *high technology*. Som översättningslån kan *högteknologi* påträffas i svenska texter. Termen används om den nyaste och längst utvecklade tekniken och särskilt är det då fråga om elektronik. I den betydelsen har jag påträffat termen i tidningsspråk t.ex. i SvD den 30 oktober 1980, "Efter 1950 har USA:s handelsbalans förbättrats med drygt 20 miljarder dollar i högteknologiska, innovativa branscher...", och i Vbl den 24 juli 1980, "Hur sårbart är ett högteknologiskt samhälle som det svenska?".

Teknologi borde inte användas här eftersom det liksom andra ord på -logi (meteorologi, teologi, gerontologi osv.) har betydelsen "läran om ...". Det är ändamålsenligt att upprätthålla den skillnad som finns mellan *teknik* och *teknologi*, *metodik* och *metodologi*. När det är tal om tillämpning är det fråga om *teknik* och *metodik*, när det är tal om "läran om ..." är det fråga om *teknologi* och *metodologi*.

Den nyaste tekniken, *avancerad teknik* är exempel på uttryck som kunde användas i betydelsen "den nyaste och längst utvecklade tekniken".

Christer Laurén

Svensk resumé

H. Suonuutis och C. Lauréns rapport från ISO/TC 37 -mötet innehåller allmän information om TC 37:s verksamhet samt om TC 37:s nya verksamhetsområde ("Standardization of methods for creating, compiling and co-ordinating terminology").

I rapporten konstateras bl.a. att inga nya projekt godkändes då de pågående revisionerna av de tidigare utgivna standarderna upptar all arbetstid under de närmaste åren.

Allmänt taget hade mötet alla de problem som en ny kommitté brukar ha, speciellt i form av att procedur- och formuleringsfrågorna upptog en alltför stor del av tiden. (s. 4)

Av nya ordlisteprojekt omnämns *Teletermi-81*, *RISTO-81* (ordlista över varnings- och alarmtermer), *KS-82* (ordlista över fastighetsunderhåll) och *Siltasanasto* (ordlista över brotermer), vilka alla innehåller också svenskspråkiga termer. (s. 5)

I artikeln "*Sanakirja ja tietokone*" berättar Kalevi Kontinen om uppkomsten av den senaste upplagan av "*Atk-sanakirja*" ("*Finska dataordboken*"). Artikeln redogör bl.a. för varför ordlistan blev så försenad. Dessutom beskrivs utförligt hur man med hjälp av datamaskiner utförde arbetet.

Övriga nyutkomna ordlistor som omnämns är "*Metalliteknikan sanasto*" ("*Metallteknisk ordlista*") och "*Lämpö- ja vaatetusfysiologian sekä vaatetuksen termejä*" (termer över värme- och beklädnadsfysiologi samt beklädnadstermer). Samtliga ovannämnda ordlistor innehåller också svenskspråkiga termer. (s.6)

I *Ord för ord* uppmärksammas böjningen av det finska ordet *viive*, termen på en ny täckdikningsmetod samt ordet *högteknologi* som låneord i svenska texter. (s. 10)

Slutligen kan konstateras att TSK hittills i år har inregistrerat sju nya medlemmar. (s. 2)

TEKNIIKAN SANASTOKESKUS ry
CENTRALEN FÖR TEKNISK TERMINOLOGI rf

Perustettu vuonna 1974.

Jäseniä 55 (aatteellisia yhdistyksiä, teollisuus- ja liikelaitoksia, valtion virastoja).

Toimii yhteistyössä Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kanssa.

Toimisto ja kirjasto

Liisankatu 16 B 13, 00170 Helsinki 17

Termineuvonta puh. 179 161 vain klo 10.00 - 14.00

Avoinna klo 8.00 - 16.15 (kesäisin 8.00 - 15.15)

TSK:n ensisijaisena tehtävänä on saada aikaan suomen- ja ruotsinkielisiä tekniikan eri alojen sanastoja. Sanastotyön päämuotoja ovat osallistuminen termityötä tekevien ryhmien työskentelyyn, lausuntojen antaminen, tarkistus ja neuvonta.

Kirjastossa on noin 700 tekniikan ja lähialojen sanastoa, käsikirjoituksia, yritysten ja laitosten sisäisiä sanastoja, SFS-standardit ja niistä tehty termikortisto, ISO:n sanastostandardit ym.

Kirjastossa pidetään kortistoa suomen ja ruotsin kieltä sisältävistä tekniikan ja lähialojen sanastoista ja sanastohankkeista ja kortiston tiedoista julkaistaan kahden vuoden välein luettelo "Tekniikan sanastoja". Tarpeen mukaan tehdään myös erikoisalojen sanastoluetteloita.

TSK:n toimintamuotoja

- osallistuminen sanastotyöhön	- termityön kurssit
- termineuvonta	- tiedotuslehti
- kirjasto	- termipankki
- tietoja sanastoista ja sanastohankkeista	- kielentarkistusapu

